

Collegio delle monache di S. Maria del Carmine

ECLOGA PRIMA

MAVRI SERVITI HONORATI GRAMMATI-
CI IN VIRGILII BUCOLICA

COMMENTARIUS.

BVCOLICA, VT FERVNT, dicta a cu-
sodis boum, id est & wō tōr̄ ḡn̄d̄. prae-
cipia enim sunt animalia apud ruficostis boves.
Huius autem carminis origo varia est. Nā alij
dicunt ex tempore, quo Xerxes Persarum rex
imperio Ḡr̄.

Cam, cum opes intra rati-
os latenter, nec possent mo-
re solito Dianū sacra persolunt;
peruenient ad montes Lat-
nas ruficos, & in eius hono-
rem hymnos dixisse. Vnde na-
tum carmen Bucolicum etas
pulliorum eliminuit. Alij dicunt
Oresbem eum Diana Fascelini
dis simulachrum rapum ex
Scythia aduheret, & ad Sic-
Eam cēt tempestate delatus,
completo anno Diana sebū
celebratis hymnis, collectis
nautis iis, & aliquibus pallo-
ribus conlocatis: & exinde
permisit apud ruficostis con-
ficiundis. Alij non Diana,
sed Apollini Nomio conser-
tum carmen hoc volunt, quo
tempore Admeti regis pauci
armata. Alij ruficostis numi-
bus a pastoribus diratū hoc
afferunt carmē, vt Pan, Fa-
nis, ac Satyris, & huc est huius
carminis titulus. Qualitas au-
tem hęc est, humilis char-
acter. Tres enim sunt duratio-
nes, humilis, medius, grandi-
loquus: quos oīs in hoc in-
uenimus poeta. Nā in Aeneis
de grandiloquum habet: in

Georgicis medium in Bucolicis humilem, pro qualitate nego-
ctorum, & petitorum. Nam pericula hęc ruficostis sunt, simplicitate
gaudentes, & quibus nihil alium debet requiri. Adhibetur autē
ad carmen Bacolicum, q̄ debet quarto pede terminare partem
orationis. Qui pes si sit daedalus, melius & efficit versum: vt Nos
patria fīnes, & diuīcia. Primas enim pes secundus Donatus & stylus
efficere debet, & terminare partem orationis: vt Tityre. Quam legē
Theocritus vehementer obseruit, Virgilius non adeo. Ille enim
in paucis veribus ab initiatione deinceps: hic eam in paucis fe-
catus est. Terentius eam de hoc metro docet, plurimus
hoc pellet Scilicet tollens aliter. Noster ratus eo pastor Ma-
go. Intentio poëta hęc efficitur. Theocritus Syracusani
meliorem Melcho, & coeteris qui Bucolica scripserunt. Vnde est
Prima Syracusio dignata est ludere versū Noster nō &c. Et alijs
quebus locis per allegoriam agit gratias Augusto, vel alijs nobilis-
bus, quorum fauore amissum agnum recipit. In qua te tantum
dilexit a Theocrito. Ille enim vbiq; simplex est: hęc nec distare
computulit aliquibus locis millet figuris, quas perite plenariq;
etiam ex Theocriti v. rufibus facit, q̄ iis ab illo dictis coifit, &
simpliriter, hoc autē fit poēta viderat. Sic iumentis, Aco-
ris, Auroci spoliū. Nam Virgilus verū dī basta dictum figura-
re atq; speciū translatit. Et causa scribendorum Bucolicorum
hic est. Cum post occurrant. Idam, Martiū die in senatu
Cesare Augullus eius filius contra persecutores patris, & An-
tonium ciuita bella monstret, vicitur postius, Cremonerium
agros, qui contra eum sacerferant, milibus suis dedit: qui cū non
sufficeret, etiam Martiū horum nulli dederunt, non propter cul-
pam, sed propter vicerat. Vnde est, Martiū vī milite nō
vīnum vicina Cremone. Perditō ergo agro Virgilius Romā vo-
nit, & potentiam fauore mītiū vī agnum suū foliis recuperat.
Ad quā accipendum proficit, ab Ario entarione, qui eum
benēbat pene est interemptus, nī se præcipitasset in Misenum.
Vnde est allegorica, Ipse aris etiam nō vellea fieri. Postea
ab Augusto missis in rūmis, & ipsi integer ager est redactus, &
Mantuanis pro parte. Hinc illud eum in prima ecloga legi-
mus

mis recipiſſe agrum: postea cum querelantes invenirentur: vt,
Audieras, & tanta lauit ſed carmina rancū. Noſtra valent Lyc-
da tela, inter Martia, quantum Chaonis dicunt aquila, verente
colubras. Nec numerus hic dubius eſt: & ordo librorū. Quippe
cum virus fit liber, de eclogis tantum dubitant: que hinc de-
cēdunt, inceptū iamē eſt, quo ordinē scripta ſunt. Plenior, duas
certas volant ipsius teſtimoniā: vltimam ēt Extremum hunc
& primam, vt in Georgicas, Tityre te patule occisi sub tegmine
phagi. Alij primāliū volunt: Prima Syracusio dignata eſt
ludere versū. Sed efficiendū
VII. Eclogas esse meras rudi-
cas: quas Theocritus x. habet.
huc in tribus a Bucolico car-
mine, & dēcū excusatione di-
ſcelibit in genethlico Salo-
mini, & I Sileni theologie: vel
vt ex intentis aliorum rebus
poſſet placere: vñ q̄ tot va-
riatates implice non poterat.
Poēt vitam in Aeneide dixi-
mus. Operis explanatio, in ſe-
quentibus cōprobabitur. Sa-
ne ſciendum Virgilii xxvii.
annoram: scriptū Bucolica.
Vnde etiam ipse in fine Geor-
giconi, Androxij inuenta, Tityre
te patule cecidi sub teg-
mine phagi. Et dicit Donatus
(quod etiam poēt memoria
uirtutis vitaj in ſcribendis car-
mibus naturalē ordinē ſcenā
ſcenā effice Virgilium. Pri-
mo, n. pastoralis hinc in mon-
tibus vita, poſſe agriculturā
ſeruit, inde bellorum cura fac-
cōſit. Notandum quoq; Bu-
colica, vel Georgica ei apud
Grecos in fine habent acce-
tum: apud nos in tercio fine
labere. Nam vt in vītā ſit,

latinitas vētā: vt in penultimā ſit, brevitas efficit ratio. Etiaſ
huc ſciendum & peritos huius operis ex maiori parte nomina
de rebus ruficostis habere confitit, vt Mel-bovis, tū, mihi, avrō,
vñ, p̄sā. Quod eadem gerit boum. Et Tityrus nam Lacorum
lingua Tityrus dicitur uires majori q̄i gregem interire contine-
re: hinc etiā in cornuq; inuenimus. Non Pamphylius, eſt ro-
tus amans; Cycerum, quali-dubius māler, Plautum, amabu-
lis. Perfōng, ſicut ſupta daxi, ruficostis & simplicitate gaudentes.
Vnde nō in his ruficostis, nō in claramtorum inuentur:
fed ex re ruficostis ſunt omnia, negocia, operaciones, & ſigilli ſunt
alia. Hinc eft quod annos a brachib; cupitat: vt, Poſt aliquot,
mē regna videns, morib; arifas. Hinc etiam illae comparatio-
nes ſunt. Nam neq; me ſauare venientis ſicilius aucti. Nec per-
cuſa tuuant ſiciliū tam litora, nec queſe Sax oīas inter diſcurrunt
fluviorū valles. Tityre in patile &c. Inducit pastor quidam
ſacros ſub arbore ſeruit & enīlū dare opeſtam camileng. Al-
ter vero eft cum gregem ex ſuſis pellit ſuſis: qui cum Tity-
rum reperiſſe iactuāt, aſſet locutus. Et hoc loco Tityrum
ſub perīam Virgilis debemus accepere: tam vbiq; ſed tan-
tum vbi exigit ſano. Quod autē eum ſub phago dicitur acere. Al-
legoria eft bonitatem: quafū ſub arbore glandulari que vietus
caſta ſunt. Antea, n. bonitatis glandib; velocioruntur. Viſe etiam
phagi dieb; eft dōwō tōr̄ q̄ yōr̄, quod eſt comedere. Hoc vide
dico. Taces ſub ſumbra ſagittā agis tuis, tuas retentans poſſe-
ſiones, quibus aleris: ſicut etiam glandib; alebanunt ante mor-
tales. Patulp., patulam decimus quod per & patet naturaliter,
vt nates, arbor. Patens vero eft quod & ſpernit & claudit, ut
obſcum, & oculi. Sylvestrum mihiū: i. ſtūdium carmen. Te-
tui aucti. Calmo ſlupar. vñ: nulli plenariq; cantare culue-
runt. vt alibi, ſtudenti ſtūdiorum ſugia de perdere catieng. Di-
cendo autem ſenū autē, humili ſyli genit: latentes, oſſendit
quo, vt ſupra dicti eſt, in bucolicas vītā. Meditariſ. Quid
Greci aucti dicunt, per amſilchiam theſtior dicunt Latini,
Lentim & D. interdum ſib; in ſtūdiorum eductis vnde & ſella per ſe
da dicitur a ſedendo. Nō patriam fugimus. Pugnus. Plus
Virgi. etiā quā

P. VIRGILII MARONIS MANTVANI VATIS BUCOLICA.

ECLOGA PRIMA QVÆ TITY-
RVS INSCRIBITVR.

MELIBOEVS ET TITYRVS Interlocuto.

Formosam resonare doces Amaryllida ſylvas.

TITYRE, TV PAP
tulat recubans ſub te-
gmine phagi, ME.
Sylvestrem tenui mulam
meditariſ auenit:
Nos patria ſineſi: et dul-
ci linquimus aruas:
Nos patriam fugiuimus:
tu Tityre, lensus in
vmbra.

latinitas vētā: vt in penultimā ſit, brevitas efficit ratio. Etiaſ
huc ſciendum & peritos huius operis ex maiori parte nomina
de rebus ruficostis habere confitit, vt Mel-bovis, tū, mihi, avrō,
vñ, p̄sā. Quod eadem gerit boum. Et Tityrus nam Lacorum
lingua Tityrus dicitur uires majori q̄i gregem interire contine-
re: hinc etiā in cornuq; inuenimus. Non Pamphylius, eſt ro-
tus amans; Cycerum, quali-dubius māler, Plautum, amabu-
lis. Perfōng, ſicut ſupta daxi, ruficostis & simplicitate gaudentes.
Vnde nō in his ruficostis, nō in claramtorum inuentur:
fed ex re ruficostis ſunt omnia, negocia, operaciones, & ſigilli ſunt
alia. Hinc eft quod annos a brachib; cupitat: vt, Poſt aliquot,
mē regna videns, morib; arifas. Hinc etiam illae comparatio-
nes ſunt. Nam neq; me ſauare venientis ſicilius aucti. Nec per-
cuſa tuuant ſiciliū tam litora, nec queſe Sax oīas inter diſcurrunt
fluviorū valles. Tityre in patile &c. Inducit pastor quidam
ſacros ſub arbore ſeruit & enīlū dare opeſtam camileng. Al-
ter vero eft cum gregem ex ſuſis pellit ſuſis: qui cum Tity-
rum reperiſſe iactuāt, aſſet locutus. Et hoc loco Tityrum
ſub perīam Virgilis debemus accepere: tam vbiq; ſed tan-
tum vbi exigit ſano. Quod autē eum ſub phago dicitur acere. Al-
legoria eft bonitatem: quafū ſub arbore glandulari que vietus
caſta ſunt. Antea, n. bonitatis glandib; velocioruntur. Viſe etiam
phagi dieb; eft dōwō tōr̄ q̄ yōr̄, quod eſt comedere. Hoc vide
dico. Taces ſub ſumbra ſagittā agis tuis, tuas retentans poſſe-
ſiones, quibus aleris: ſicut etiam glandib; alebanunt ante mor-
tales. Patulp., patulam decimus quod per & patet naturaliter,
vt nates, arbor. Patens vero eft quod & ſpernit & claudit, ut
obſcum, & oculi. Sylvestrum mihiū: i. ſtūdium carmen. Te-
tui aucti. Calmo ſlupar. vñ: nulli plenariq; cantare culue-
runt. vt alibi, ſtudenti ſtūdiorum ſugia de perdere catieng. Di-
cendo autem ſenū autē, humili ſyli genit: latentes, oſſendit
quo, vt ſupra dicti eſt, in bucolicas vītā. Meditariſ. Quid
Greci aucti dicunt, per amſilchiam theſtior dicunt Latini,
Lentim & D. interdum ſib; in ſtūdiorum eductis vnde & ſella per ſe
da dicitur a ſedendo. Nō patriam fugimus. Pugnus. Plus
Virgi. etiā quā

IN LIB. PRIMVM ÆNEI. COM.
MENTARIA SERVI I.

Roma.) Multi varie differunt eis ab armis Virgilii cooperitores tam in hanc sententiam remansellero eis, cum cum confit alunde sumphuse principium, sicut in prima eius vita in scriptum est, Per amata ait bellum significat, & est tropus Metonymia. Nam anima quibus in bello

veneratur, pro bello posuit. Sic toga qua in pace venumur, pro pateponit: vt Cicer. Cedat arma togae, bellum pacis? Arma virtutis.) Figura virilata est, vt non ea ordine respondamus, quo proposimus. Nam prius de erroribus Aenee dixi post de bello. Hac autem figura etiam in prosa venumur. Sic Cicero in Verrinis, Nam sine vello sumptu nostro copiis, tu nicias, frumentoq[ue] suppedinatio, maximos exerceit? nubros venient, aliut, armavit. F. Vi- rum.) Non dicit quem, sed circurstantias ostendit Aeneam. F. Cano.) Polferimus sermo est. Tria significat. Aliquando ludo, vt Regem eis canebant. Aliquando duuo, vt Ipsi canas oro. Aliquando canto, vt in hoc loco. Nam pro parte canto significat, quia cantada sunt carmina.) Troia regio est Asia, illam ciuitates est Asia. Plorique tamen vixi, pant poetæ, & pro curitate vel regiorem, vel prouinciam posuerunt. Ita ueritas. Et flammis Aliani ferroq[ue] cadere.) Qui primus.) Querunt mulci cur

Aeneam primum ad Italiam venisse dixerit, cum paulo post dixerit Antenorium ante aduentum Aenee fundasse ciuitatem. Constat quidem, sed habita temporum ratione peritissime dixit Virgilius. Namque illo tempore quo Aeneas ad Italiam venit, finis erat Italiae usq[ue] ad Rubiconem fluvium. Cuius rei meminit Lucanus, Et Callica certius Limes ab Ausonius determinat annua colonis. Unde apparet Antenorium non ad Italiam venisse, sed ad Galliam. Cisalpinam, in qua Venetia est. Postea vero promotus usque ad Alpes Italigim bus, notissimis creatis errortem. Plorique tamen quiescione hanc volunt et frequentibus soliti, vt videatur ob hoc ad didisse Virgilium ad Latinam litteram, ne significaret Antenorium. Melior tamen est superior expositio.) Italiam.) Ars quidem hoc exigit, ut nominibus praecinctis prepositionem addamus, ciuitatum nomenq[ue]. Tamen plorique peruenio ordinem lectum est. Nam ecce hoc loco detrahit prout prepositionem, dices, Italiam venit. Tullius in Verrinis, Ea die Veres ad Messanam venit, pro Mænorum venit. Sane sciendi est vixi par ab authoribus ut vel addant, vel detrahant prepositiones. Nämque ait Virgilius, Sylvie te Tythene feras. Pro inlyuis. Ut ergo illie loco detrahit prepositioem, sic hic prouinciae & eis figura. Italia autem pars Europea est. Italus enim rex Siculorum profectus de Sicilia, venit ad loca que similiuxa Tyberem, & ex nomine suo appellavit Italiam. Ibi autem habita est Siculus vobis est Eaurolauinium, manu flumi efficit ipse alio loco dicit, Siculi veteresq[ue] Sicani. Item, Et gentes venere Sicani Sipius.) Fato profugus.) Tatum alius trunco pertinet, & quod fugit, & quod ad Italiam venit. Et bene addidit fato, ne videatur aut causam criminis patriam defensisse, aut nos imperii cupiditate. Profugus autem, proprio dicitur q[ue] procul a sedibus suis vagatur, quasi porro fugitus. Multi tamen ita definunt, ut profugos eos dicant quicunque necessitate de suis sedibus, adhuc vagantur, & simulacra inuenient fides, non dicuntur profugi, sed exiles. Sed vixiq[ue] falsum est. Nam & Profugus fidelis est, qui iam fides locauit, vt in Lucano, Profugi q[ue] a gente virtuosa Gallorum Celos miserentes nomen Iberis. Et exil qui adhuc vagatur, vt in Salustio, Quintilio certo exilio vacabantur adeo exilium vel ipsa vagatio.) Laurolauini venit littera.) Haec enim

tas tria habent nomina. Nam primum Laurolauum dicitur est Latino fratre Latini. Postea Laurentum a lauro inuenita a Latino dum adepto imperio poli fratri mortem ciuitatem augeret. Postea Laurolauum a Laurentio uxore Aenee. Ergo iuxta legendi est, non Laurolauum, quia post aduentum Aenee Laurolauum nomen accepit. Ergo aut Laurolauum debuit dicere, sicut dicit Laurentum, quamvis quidam superfluo esse Prolepsim vellet.) Littera.) Laurolauum consuet, viii. milibus a mari remotum. Nec nos debet fallere quia dicit Laurentum littera. Littera enim dicitur terra quaque mati vicina; sicut ipse Virgilius in quarto, Cui littus arandum, cum per naturam littus arari non possit. Ergo istre debet littera littus possit terrâ dici.) Multum ille, y Colosio est, & ille hoc loco abundat. Est enim interposita particula propter metri necessitatem nam si detrahatur ille, stat frustus. Qui primus enim ad omnia possuntus tribere. Sic alto loco, Nunc destra ingeminat ictus, nunc ille sinistra.) Et autem, Atchafinios.) Et terris tactus.) Fatigatus est enim apud literam rostro illo quod deum molo Polydori sanguis emanauit: apud Cretam persistit: apud Strophadas insulas Harpij: tempestate vero & in primo, & in tertio. Inflammatur autem in maris fluctibus, fatigatur in terris, & bene ducuntur elementorum mala uno ferme complexis est.) Et alto.) Modomari. Altum tamē sciendi est & superiore, & inferiore. Altitudine significat. Namque melius nomen est

altitudo.) VI superum.) Violentia deorum secundum Homerum qui dicit a furione rugatos esse deos in odium Truijanorum quod & Virgilius refutat, dicens, Vos quoque Vergantem iam has estis patere genti Dijisi. Degredi omnes.) Ister autem defendit hoc ratione Truijanos quoniam suo merito eos infeliquebantur numina, sed Istanorum impulsu.) Sacrum.) Cum a mundu dicta sit Iuno, quippe multi cor suu dixerit Iuenum: & putant tempore esse epitheton quasi secundum circa Truijanos, neidentes q[ue] secundum dicebat veteres resiguntur. vt Ennius, Induta fuit ipsa Iola, Item Virgi, q[ue] vixi pium indicat Aeneam, Maternus sequitur in armis Aeneas, id est magnus.) Mitemur Iunonis ubi iram.) Confusat multa in authoribus inueniri per contrastum significativa, pro actibus passus, ut p[ro]ficiat bellantur Cupidoes armis, probellant. Pro passuatis actibus, ut Popularis, ingentem partis aceriam, pro popularis. It hec varietas vel potius contrarietas, inueniuntur ritum in alijs partibus orationis, vt sit aduersario pro aduersario, vt est. Hoc tunc pater ignotus corde defecit ab alto pro huc. Et in participio, vi. Et quia veulus abas, pro rebatur. It in poenite: vt, Mitemur Iunonis ubi iram, non que meruerint, sed que in meruera erat. De his autem, hec tantum que lectione sunt ponimus; nam ad eorum exemplum alia formamus.) Multa quoque & bello passus.) Duas coniunctiones separatas naturaliter nemo coniungit, sed hoc pierit q[ue] a poeta causa recte sit. Ergo hic una vacat: sic ut alio loco, Dixit q[ue] & prelia voce disserit.) Bello passus.) Cetera Tumulum quod gestit.) Dum condit vibrum.) Tres haec sunt significaciones, Aut enim Troiam dicit, quam, ut primam venit in Italiam, fecit Aeneas, de qua sit, Castrorum in morem pinacis agere cingit. Et alio loco Mercurius, Nec te Troia capit, Troiam autem dicit quoniam primum fecit Aeneas, & Litus in primo, & Cato in originibus trahitur. Dum enim hec fieret, ab agre fibris ob vulneratum regium certum mortalium bella, Aut Laurolauum, Et significat.) Dum.) donec, tandem erat dimicauit quindiu tempus faciente ciuitatis veniret, id est donec Taurus occumberet. Aut Romanum. Et est sensus. Diverso modo dum conderetur vibrante Troiam, aut Laurolauum, aut Romanum significat.) Inferrethys deos Latio.) Latium duplex est, unum a Tyberi-

P. VIRGILII
MARONIS ÆNEIDOS
LIBER PRIMVS.

Llie ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egressus Iyulus, vicina corgi,
(Vt quauis audito parerent anna colono)
Gratum opus agricolis. At nunc homentia Martis

Inferrethys deos Latio, genus unde Latinum,
Albaniq[ue] patres, atque alte incemia Romæ.

ASCENSIVS.

TVenus ut extremo Es.
Fugit enim inimicu.) Vnde
Iust. &c. Ut quis ex ges-
mru singit indignata sub vni-
bret. f Magnanum flet.) qd
victor, nam vici fugi queat.
P Reuidentes.) Quasi ex in-
dignatione expuies. f Cet
frondibus ingens Sylvia. &c.)
Cooperatio non fatis. pata. qd
reliabilis attulit, vrsusq.
dolor. Venuntam id Maro
quocq; nonnamq; facili tenui-
nus apta est copulatio. Sylvia
ingens dolet, lapis frondosus,
impulsa horru. tumultus. Nō
spiritus diceret. Dolet frondis
lapis Borealis impulsi.) Nec
frondis nec colla.) Melius nunc
colla vt fir. Nec colla contusa
put, reculant eam pata frenu.
id id minus generale de Itali
ca gēte dicitur, huiusq; alii mui-
tis, circa decū dicitur. f Et
venia orare.) iorabit, aut nō
reculant. f Sicut acerba duo.)
Cooperatio Virgiliana. f Non
aliter Rutuli.) si nō aliter Ru-
tuli, quipas quo dicuntur si. &
dui ex alto renomées corde
dolor. Nam nō reuominus,
nisi ex fallido & constepatu. ut
non tangunt, qd induita ma-
lunt arma sequi, & tamē dolo
rem vomant. Præterea cōtra
decorum est, quod ex eo doce,
libenter alieniugum ferant.
Hoc id forte Latini cōquerant.
f Nō aliter.) Applicata cooper-
atione Taurorum ad Rutulorum.
et Virgilius, apud ad dulio-
res ipsos Ius retulit. Bellorum
quilete.) Id rem vero simile
facit, quia nulla falsus bellum ya-
cerit ne possimus omnes dice-
rat Utantes: veruntamē, quia
verborum pāns qd virtutis, a
Virgiliano habuit. prædictarū.
Dixerent fato celiſſe, poti⁹ qd
bello: quia dičiam eis prius,
Gens alpē bello debellū in-
tibi eī Latio. Tunc Turnum
superfligens.) Verba fere Vir-
giliana sunt sed non tam con-
grue, vīab illo posita. f Pater-
ensis.) Melius diceret, coareris:
sed plus eī pateretur. Nam si
ne patre quidem debuit, multo
minus id facere huc. Pata au-
tem non debuit, quia debuit,
Iouis mox. p̄ficiendis, ope-
ram praefuisse. f Daunia pro-
les.) Vituperatio a genere. Nā
Daun⁹ mortal illi pater fuit,
licet diua Veniha mater. f De-
ste Iouem reueneri.) Sic in. b.
Discite iustitiam moniti, & nō
temnere diuos. f Iussa facieſſe
re.) Hac facere, albi factūrū:
vt Coegicorum. q. Nec mor-
ta continua matris p̄cepta
faciliſſ. Sed importante vide-
tur mortuum ad virtutem ad
hortari, & vt pietatem colat:
Quoniam

MAPHAE I V E C I

LIBER XII. AENEIDOS LI

BRITIS ADDITVS.

Venus ut extremo dūicit.
Marte profudit — POE.
Effugientem animam: the-
dio qd sub agmine victor
Magnanum? fletit Aeneas,
Mauortius heros,
Obstupuere omnes, gemi-
tum qd dedere Latini,
Et durum ex alto renomen
tes corde dolorei

Cōcussis occidere atumisicē frondibus ingens
Sylvia dolet lapis, Boreali imputa tumultu.
Tum tela infūgit teret, & in uerombus haerent,
Scutaq; depónunt humeris, & pæſia dantq;.
In famū qd horrent optati Martis amorem,
Nec fieri uicē nec colla pata captiva recusant,
Et veniam orare, & requiem finemq; malorum.
Sicut acerba duo quando in certamina tauri
Concurrent, largo uiscentes sanguine pugnam,
Cuiq; fūrū pecus inclinat, fin eſſerit viu
Palma duci, mox que victo pecora ante fauebant,
Nunc ſeſe imperio ſubdunt victoris, & viro:
Quanq; animū dolor altus habet, patere fatentur.
Non aliter Rutuli, licet ingens in eorū adhancit,
Pectora pūlit metu exī ducis, incītū malūne
Arma sequi, & Phrygium Aeneam, ſeedusq; precari
Paeti, & a eternā rebus, bello qd quietem.
Tunc Turnum ſuper afflītens placido ore profatur
Aeneas, [Quæ tanta animo dementia crevit, ANE.
Vt Teueros ſuperum monitis, ſummiq; tonantis
Imperio hue vicos patereris Daunia proles
Italia, & pæctis ne quicquam expellere teſſis.
Diſce louem reueneri, & iuſſa faciſſe diuum,
Magnūm etiā capit ira louem: memoresq; malorum
Sollicitat yndicta deos. en vltima tanti
Meta furoris adeſit, quo contra iura, fidei, qd
Iliacaū rūpto turbasti ſedere gentem.
Ecce ſuprema dies alijs exēpla ſub æquum
Venturum iuſſura, louem ne temere fruſtra
Fas ſit, & indigos bellori accendere motus.
Nunc armis lætare tuis: heu nobile corpus
Turne iaceſiat non tibi erit Lavinia paruo,
Nec dextra tamen Aeneas eecidisse pudebit.
Nunc Rutuli hinc auſtere ducē veltri: arma, virumq;
Largior, atq; omnem deflendit mortis honorē.
Sed quæ Pallantis fuerant ingentia baltei
Pondera transmittam Euandro, vt ſolatia exēſo
Haud leuia hoſte ferat, Turnoq; exultet adempto.
Vos memores tamen Aufontij, melioribus vti
Diſcite bellorum auspicioſt ego ſydera iuro,
Nunquā actes, nunquā arma libens in p̄felia moui:
Sed veltris actus furijs, defendere toto,
Operauit, & licuit Troianas robore partes.
[Nec fatus plura Aeneas, ſeſtus ad altos.

POE.

Quoniam non eſt in mortis
memor ſu dei: in inferno ea-
tem quiſ confidigunt illis. Sed
quod in mortuis dicitur in vne
tum pertinet exhortationem.
Memoresq; malorum.) Sic
in L. / fine d. Virgi. At ſpecie
deos, memores fandi, atq; ne-
ſandis. f Hunc nobis corp⁹ Tur-
no. Bene in vīro fortis & pia,
tempore inēum poutiūlūtis
et mueratōis; vt gaudentia
rum ūicimpoem, viciſſe ele-
dolatris, viciſſe conuentusſe
ſtūces ut virtute damna, ho-
minem committens.) At noz
tib⁹ erit Lavinia paruo.) Scilicet
et pūlio. Et ſunt verba, que
Turnus & elis ſoſt ſo ſo conve-
niēt. Teucorum poutile
runt. f Nō dextratenē, &c.)
Si & Camilla prius dixit vī
& verba & ſententia, ex Virgi
hōlūmuntur ſe. f Sed quæ
Pallantis.) Pictalis erat Turno,
arma relinquit: ſed Tadicis
infūgia demere: ut qui abos
ſpolauerat, ſpoliarentur. f In
genitales,) Collisq; efficiēt
nō potest verius hypermete-
ſell, cum non ſequitur uoca-
lis. f Vi ſolatia caſo. Haud le-
uia boſle ferat. Vnde ipſe in
vidēcimo. Valide & hęc mo-
res regi mandata refert,
Quod vitam morū inuitam
Pallante pērcepit. Dextera cui
ſa tua eī Turnam, natiq; pa-
trīq; Qui debere vides, &c.
f Melioribus vti, &c. Diſcie
bellorū auspicis.) Hoc eī
melius auſpicemini. Nam eī
ta ſeruum, in eata die non pu-
ſunt: licet in duodecimo diſhū
ſi. Diſcie pūtis virtutem exare
verūmū laborem. Fortunam
ex alijs. Nam illi aliud verbi
Seruū ſub diuidendum docti.
Poteſt, etiam ſeſi pūcipi, ſeſi
pro principi pūcipi, ſeſi pūcipi,
pro inchoare. Nā cōtra Romā
nā, nullam rei arduā nō prius
facta auſpicioſi latium inpe-
tione inchoabant: ideo acpi-
tus auſpicu pro principio, &
dixi. Et qd exopto auſpicio, reſ
ſecundum ipam facit pūcipi
re, plerūq; ſuccedebat: ideo
auſpicioate, eī opporū-
ne, & bona ſeſi in eī, proſpe-
re venire. f I giamosiq; vocas.)
Ignava, lūu mātīles ad labo-
rem, grañū ſeſi nauant, id
el ſu naubus quib⁹ cōmode
& cōmo multa trahunt, ope-
rants. Traſti eī ſu, metapho-
ra a naub: dī, vt ſit melior ſa-
nus adiecta eī ſimpliſſ. Iaz-
no, n. nauis, led gr. auius cī: vī
& Greci, vī, qui vocat. f Et quā
vī ſi in hūmata rogi.) Sic in jū
cipio, adiſhi eī, Aeneas, qd
& ſu, dare ipſi hominidit. Eng-
cliptiuit cura, tuebatq; ſu
remens eī, Vota deum pīo
Virgi. 111 viſio

IODOC I. BADIT
Alcenfus in Vir. Opus
Kakal explan.
natio.

P.VIR. MARONIS OPUSCVLA.

AD OCTAVIUM

CVLEX.

Viam Octa
ui.) Sic ut
in prefatio
ne lycuri
suam atter
ebat. Papas
mus, & Iocerus, & Maro
fecerunt eisdem quod legamus, sua
studia inter quae Culex exponit
et commemorat, opus plo
tolepidum, & in re tentu no
teum gloriatur. Inter
eiusmodi, nunc quoq[ue] manus
Calice: attamen de eo re at
dum, & ex medullis phalo
Sophie haustis conficit: inle
quens praecepit patardonum
Pythagoricum, afferebat vi
delicet etiam Culicis na
mes ac umbrae post mor
tem extare. Docebat enim
Pythagoras (ut in litera Py
thagore latius declaratus
flamnis) vniuersitateq[ue] re in
hominibus, & in bestiis, animisticus visuadeo ut de yniis corpore,
viciuum in alterius corpus emigret: unde oritur Culicis deplo
ratio, culis ad inferos cogentur menses descendere, immo lam
coacti erant: recipi tamen nondum potuerant, cum videren
tur adhuc corpori obnoxii, quia nondum obtinuerat legitimam
sepulturam. Quatenus tangit Virgilius *Amelodictento*. ex A
gyptiorum dogmate, dieens, Necris datus hoerendas, nec rau
ca fluens. Transportare patet, quam Culibus ista queruntur. Con
sumi vixant annos, vixiantq[ue] hoc littora circum Tum demissi ad
missi Eagna exoptata resiliunt. Inductus ergo in hoc operi spir
itus Culicis, a patiore intersecti, ab inferis: eo quod insepulitus est
tendens, mutuusq[ue] sepulcrum ab eo impiorans: eiusque occasio
malta

Mafamq[ue] paratus:
Pondere vel culicis leuior, famaq[ue] feretur.
Posterioris grauiore sono tibi Mula loquetur
Nostradabunt cum securos mihi tempora fructus.

multa, que si apud inferos
geni viderat, recitans, Re
ligia argumenti, satis a
Calderino explicatur. Et Or
do igitur est. O Octani, id
licet Augus: qui est vul
garis Octauianus appellat:
nos lofemus, id est temiter
descripimus, opus non ma
gni pondens: & hoc Tha
lia, id est multa nostra: mo
dulante, id est modulante di
ctante. Atque formularius
orum, id est contextum:
tenuem, id est modicum: ut
araneoli, id est parvus aranei.
(Nam vermis, araneus dicitur: tela vero proprie, sta
neari confunduntur. Ord
ditus autem tam tector, q[ui]
scriptor: vnde, Ordinur
telas, ordinur verba loqu
do.) Lufimus inquit: & hoc
propter, id est proprietas
hoc carmina sunt dicta. Cu
lisci. i. de Culice compo
sati: omnis ordo, id est co
textus lufionis colonet per
ludem (quo verbo dicendis fidem adhibitum non negat.) No
titiq[ue] ducum voces: & vt voces, notitiq[ue] ducum consonant
iudo. Voces sunt notitiq[ue] ducum: quia (ut dicit Horatius) Pan
ulum sepultus dicitur tenetq[ue] celata virtus. Et aliud, Neque si char
te filant, quand bene feceris mercedem tueris sec. Alii legendi,
Nuntiique ducum: alii, Nuntiante.) Voces igitur sunt notitiq[ue]
aut notrices ducum, licet inuidus adsit. Quisquis erit pati
tus culpare locos, scilicet micos, & Mikan: scierat. Id est ha
bebitur letitor: vel, id est etiam, ponderare Culicis, & luna. No
stra Mula loquens tibi posterioris, postmodum sono grauiore: can
tempora dabunt fructus securos. fine cura pacificata est: atque fog
te significat, nec dum agrorum florū fructus secundū percepere
Virgi.

kkk Alcenfus

Explicitur P. Virgilii Maronis Poetarum principis opera nuper
accuratissime castigata, cum Seruii, & Donati commentariis
ex antiquorum exemplariorum collationibus sue inter-
gritati restitutis: Nec non & Ascensii familiari
interpretatione. Additis castigationibus
varietatibusq; Virgilianq; lectiois
per Io. Pierium in Bucos
lica & Georgica.

INDEX CHARTARVM.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn
oo pp qq rr ss tt uu xx yy zz aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll
m m m n n n o o o p p p Quaterniones omnes praeferuntur illi illi quo ppp terciones.

VENETIIS APVD HEREDES LVCEMANTONII
IVNTAE FLORENTINI ANNO A PARTV
VIRGINIS M D XLII, MEN/
SE IANVARIO.

Expositione P. Vincenzo Molone Postquam prius quibus operis adiecta
est huiusmodi expositio cum genit. & Domo conuenientia
exhortacionem et exemplum collatione ut sit in
scripta: Expositio: Aduita expositio
instructio: Aduita expositio
admonitio: Aduita expositio
Liber: Instructio: Aduita expositio
Institutio: Aduita expositio

